

T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI
Özel Kalem Müdürlüğü

7/10178

GK=20

=7 ŞUBAT 2013

Sayı : 43728771-610.00/ 657
Konu : 7/10178 Sayılı Yazılı Soru Önergesi

ÇOK İVEDİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 02.10.2012 tarihli ve A.01.0.KKB.0.10.00.00-86735 ile 22.10.2012 tarihli ve A.01.0.KKB.0.10.00.00-90049 sayılı yazıları.

İlgi yazılarla, İzmir Milletvekili Sayın Ahmet Kenan TANRIKULU'nun yönelttiği 7/10178 esas nolu yazılı soru önergesinin cevaplandırılması talep edilmektedir.

Söz konusu yazılı soru önergesiyle ilgili cevabımız ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Cevdet YILMAZ
Bakan

EK :
1-Yazılı Soru Önergesiyle İlgili
Cevaplar(12 sayfa)

T.C.
KALKINMA BAKANLIĞI
Özel Kalem Müdürlüğü

**İZMİR MİLLETVEKİLİ SAYIN AHMET KENAN TANRIKULU'NUN YÖNELTİĞİ
7/10178 ESAS NOLU YAZILI SORU ÖNERGESİYLE İLGİLİ CEVAPLAR:**

Soru 1: Artan terör eylemlerine karşın Bakanlığınızın çözüm olarak hazırladığı ekonomik ve sosyal tedbirleri içeren bir çalışması var mıdır?

Soru 2: Böyle bir çalışma varsa içeriği nedir?

Soru 3: Bu çalışmayı hangi tarihte, hangi makamlara sunarak hayata geçmesi talep edilmiştir?

Soru 4: Böyle bir çalışma yoksa; artan terör olaylarına karşın ekonomik ve sosyal önerileriniz neler olacaktır?

Soru 5: Bu önerileriniz ile terörün ne kadar sürede biteceğini öngörmektesiniz?

Cevap 1-5: Doğu ve Güneydoğu illerinde ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması amacıyla birçok çalışma yürütülmektedir. Bunlar yeni üniversitelerin kurulması, ulşatırma başta olmak üzere altyapı yatırımları, GAP ve DAP gibi entegre bölgesel projeler ile kalkınma ajanslarının kurulması, SODES ve KÖYDES uygulamaları, Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı, Kırsal Kalkınma ve Arazi Toplulaştırma faaliyetleridir. Kamu yatırımlarının tahsisinde bu bölgelerin kalkınmasına katkı sağlaması amacıyla gerekli önceliklendirme yapılmaktadır. Ayrıca, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi kapsamında terör ve güvenlik kaygılarıyla göç etmek durumunda kalan vatandaşlarımızın geri dönmeleri için gerekli olan ekonomik ve sosyal altyapıların oluşturulması ve kalanların ise buldukları yere uyumu amaçlanmaktadır.

Esas itibarıyla Bölgenin kalkınmasına yönelik söz konusu projeler, istismar edilen bir çok konuda çözüm getirmektedir. Terörün kalıcı bir şekilde bitirilebilmesi için Hükümetimizin çok boyutlu ve kapsamlı çalışmaları yoğun bir şekilde sürmektedir.

a)Yükseköğretim Yatırımları

Eğitim düzeyinde yaşanan artışla birlikte istihdam düzeyinin de arttığı, işsizlik oranlarında azalmalar olduğu ve bireylerin gelir seviyelerinin artarak daha yüksek bir hayat standardına ulaşabildikleri pek çok bilimsel çalışma ile ispatlanmıştır. Bu noktadan hareketle ülke çapında yükseköğretim sisteminin geliştirilmesi Hükümet programlarının temel hedeflerinden biri haline gelmiştir. Özellikle 2002 yılı sonrasındaki döneme bakıldığında, sosyo-ekonomik açıdan ülkenin batısındaki illere göre daha düşük bir kalkınma düzeyinde bulunan ve bu nedenle göç veren Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'ndeki illerimizde yeni üniversitelerin kurularak topyekun bir kalkınma faaliyeti içine girildiği görülmektedir. Bu açıdan hem Güneydoğu Anadolu hem de Doğu Anadolu Bölgelerinde bulunan devlet üniversitelerinin kaynak dağılımındaki artışa paralel olarak göstermiş oldukları ilerlemeyi belirtmekte yarar vardır.

(i) Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2'si vakıf olmak üzere toplam 11 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerden Gaziantep, Harran ve Dicle Üniversiteleri bölgenin ticaret ve sanayi merkezi olan illerde kurularak ulusal ve uluslararası ölçekte yürüttükleri eğitim ve öğretim faaliyetleri ile toplumsal üretime katkı sağlamakta ve sosyo-kültürel düzeyin artırılması açısından önemli görevler üstlenmektedir. 2002 yılından sonra kurulan yeni üniversiteler arasında bulunan Adıyaman Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Batman Üniversitesi ve Siirt Üniversitesi de bölgenin kalkınma düzeyinin geliştirilmesi açısından önemli katkılarda bulunmaktadır. 2002-2013 yılları arasında bu üniversitelere tahsis edilen ödeneklerin dağılımlarına Tablo 1'de yer verilmektedir.

Tablo:1-G.Doğu Anadolu Bölgesi Devlet Üniversiteleri 2002-2012 Ödenekleri (Bin TL)				
Üniversiteler		Başlangıç	Ek Ödenek	Toplam Ödenek
		Ödeneği		
		Toplamı	Toplamı	
		1.593.930	177.986	1.771.916
2002 Öncesi Kurulan	Toplam	1.002.074	86.421	1.088.495
	Dicle	349.822	28.700	378.522
	Gaziantep	296.371	35.250	331.621
	Harran	355.881	22.471	378.352
2002 Sonrası Kurulan	Toplam	591.856	91.565	683.421
	Adıyaman	171.407	45.129	216.536
	Batman	87.598	13.800	101.398
	Kilis 7 Aralık	83.863	10.634	94.497
	Mardin Artuklu	84.700	8.300	93.000
	Siirt	83.756	9.462	93.218
	Şırnak	80.532	4.240	84.772

Görüldüğü üzere yüksek miktarda kaynak aktarımında bulunularak kapasiteleri artırılan bu üniversitelerin, yürüttükleri projeler ve uzmanlaştıkları alanlar itibariyle önümüzdeki yıllarda da hem ülkemizdeki hem de bölgelerindeki yükseköğretim sisteminin geliştirilmesi ile toplumsal kalkınmanın sağlanması yönünde önemli unsurlar olacakları açıktır.

(ii) Doğu Anadolu Bölgesi

Ülkemizde yeni kurulan üniversitelerin çoğunlukla bu bölgede olduğu görülmektedir. Bölgede aktif olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden toplam 15 devlet üniversitenin 10'u 2002 yılından sonra kurulmuştur. Yıllar itibariyle ödenek dağılımlarında, 2002 öncesi kurulan üniversitelerin uzun yıllar sonucu elde ettiği kaynağa çok daha kısa sürede ulaşan yeni üniversiteler, yıl içinde ek ödeneklerle desteklenerek kapasite artırımlarında bölge ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı iklim ve coğrafi koşullardan da en az etkilenecek şekilde desteklenmektedir.

Bununla birlikte Van ilimizde 2011 yılında meydana gelen deprem sonrasında buradaki üniversitemize verilen ek ödeneklerde önemli bir artış yapılarak eğitim ve öğretim

faaliyetlerinin sürekliliği sağlanmıştır. Tablo 2’de, 2002-2013 yılları itibariyle Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki üniversiteler verilen ödeneklerin dağılımı yer almıştır.

Üniversiteler		Başlangıç Ödeneği Toplamı	Ek Ödenek Toplamı	Toplam Ödenek
		2.220.962	332.563	2.553.525
2002 Öncesi Kurulan	Toplam	1.435.647	198.906	1.634.553
	Atatürk	311.457	17.850	329.307
	Fırat	294.751	29.706	324.457
	İnönü	233.174	23.299	256.473
	Kafkas	273.244	29.155	302.399
	Yüzüncü Yıl	323.021	98.896	421.917
2002 Sonrası Kurulan	Toplam	785.315	133.657	918.972
	Ardahan	71.522	9.710	81.232
	Ağrı İbr.Çeçen	78.929	16.400	95.329
	Bingöl	83.069	22.774	105.843
	Bitlis Eren	81.444	9.500	90.944
	Erzincan	103.850	25.750	129.600
	Erzurum Teknik	31.000	1.835	32.835
	Hakkari	81.900	11.500	93.400
	İğdır	82.213	7.000	89.213
	Muş Alparslan	85.844	16.000	101.844
	Tunceli	85.544	13.188	98.732

Yukarıdaki tablo, bölge kalkınmasında yükseköğretime verilen önemin büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Bölge itibariyle üniversitesi olmayan ilin kalmamış olması ve verilen ödeneklerle mevcut yapılanmanın daha ileri aşamalara geçirilmesi, artan terör olaylarını sonlandırma çalışmalarına da önemli katkı sağlamaktadır.

b) Ulaştırma Yatırımları Karayolları Genel Müdürlüğüne GAP Bölgesindeki yollar için 2012 yılında 452 milyon TL, DAP Bölgesindeki yollar için ise 1 milyar 58 milyon TL ödenek tahsis edilmiştir. GAP Bölgesindeki iller için son 10 yılda 2012 yılı fiyatlarıyla 5 milyar 238 milyon TL, DAP bölgesindeki iller için ise 9 milyar 830 milyon TL harcama gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda GAP ve DAP bölgesinde Gaziantep-Şanlıurfa Otoyolu, Kahramanmaraş-Narlı-Gaziantep yolu, Malatya-Gölbaşı yolu, Adıyaman-Yeşilyurt-Malatya İl Yolu, Bingöl – Genç – Kocaköy yolu, Silvan-Malabadi-Haydarköprü yolu, Diyarbakır-Siverek-Şanlıurfa yolu, Şanlıurfa -Kızıltepe-Silopi yolu, Şanlıurfa-Akçakale yolu, Cizre-Şırnak yolu, Batman-Hasankeyf-Gercüş-Midyat yolu, Şırnak-Ortabağ-Çığılı yolu, Gercüş-Dargeçit-Fındık yolu, Reşat Baysal Varyantı, Midyat Çevre yolu halen yürütülmekte olan projelerden bazılarıdır.

c) Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), bölgenin sahip olduğu kaynakları değerlendirerek gerek bu yöredeki insanların refahını ve yaşam kalitesini yükseltmeyi, gerekse ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bölge potansiyelinin değerlendirilmesi kapsamında 22 baraj ve 19 hidroelektrik santrali ile sulama şebekelerinin yapımını öngören GAP'ın tamamlanmasıyla 1,8 milyon hektar alanın sulamaya açılması, yılda 27 milyar kilovat-saat hidroelektrik enerjisi üretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu hedeflere ulaşmak için gereken kamu yatırımlarının finansman ihtiyacı 2011 yılı fiyatlarıyla 44,5 milyar TL'dir. 1990-2007 döneminde GAP bölgesindeki projelere kamu yatırımlarından yılda ortalama yüzde 7 oranında pay ayrılırken, GAP Eylem Planının Hükümetimizce yürürlüğe konulmasıyla ayrılan pay iki katına çıkarılmıştır. Bölgedeki yatırımlar için 2008-2012 döneminde kümülatif olarak 18 milyar TL kaynak tahsis edilmiştir.

Proje genelinde 2011 yılı sonuna kadar 38,6 milyar TL harcama yapılmış ve böylece nakdi gerçekleşme yüzde 86 düzeyine ulaşmıştır.

Yerel inisiyatifler dikkate alınarak, bütüncül ve katılımcı bir yaklaşımla hazırlanan GAP Eylem Planı, 73 ana eylem altında 300'den fazla projeden oluşmaktadır. 2011 yılında GAP Eylem Planı kapsamındaki proje ve faaliyetlere toplam 3,3 milyar TL tahsis edilmiş, yıl içerisindeki ek ödeneklerle bu tutar 3,9 milyar TL'ye yükselmiştir. 2012 yılında GAP Bölgesi'ndeki yatırımlara ayrılan kaynak ise yaklaşık 4,3 milyar TL'dir. Bunun 3,4 milyar TL'si GAP Eylem Planı yatırımları için ayrılmıştır.

Hem GAP Eylem Planının ortaya çıkardığı ekonomik canlanma, hem de komşu ülkelerle geliştirilen siyasi ve ekonomik ilişkilerin bir sonucu olarak, son yıllarda GAP Bölgesi'nden yapılan ihracat düzeyinde de önemli oranda artış sağlanmıştır. 2002 yılında 689 milyon dolar olan ihracat, 2009 yılında 4,4 milyar dolara, 2010 yılında 5,2 milyar dolara, 2011 yılında ise 6,9 milyar dolara ulaşmıştır. GAP Bölgesi'nden yapılan ihracatın Türkiye toplam ihracatı içindeki payı da aynı dönemde yüzde 2'den yüzde 5,1'e çıkmıştır.

GAP Eylem Planının başladığı 2008 yılından 2011 yılına kadar Bölgede 296 bin kişilik ek istihdam yaratılarak işsizlik oranı yüzde 15,8'den yüzde 11,7'ye düşürülmüştür.

d) Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Doğu Anadolu Projesinin uygulamalarını yerinde koordine etmek ve bu kalkınma projelerinin uygulandığı illerdeki yatırımların gerektirdiği araştırma, planlama, programlama, projelendirme, izleme, değerlendirme ve koordinasyon hizmetlerinin yerine getirilmesi suretiyle bu projelerin kapsadığı bölgelerin kalkınmasını hızlandırmak üzere, Kalkınma Bakanlığına bağlı ve tüzel kişiliğe sahip Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi kurulmuştur. İdarenin Başkan ve yardımcısı atanmış olup, kısa süre içerisinde personelini tamamlaması beklenmektedir. İdare, Bakanlığımızın koordinasyonunda Doğu Anadolu Projesi Eylem Planını hazırlayacaktır.

Ağrı, Ardahan, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illerini kapsayan Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Devlet Planlama Teşkilatının koordinasyonunda bölgedeki 5 üniversite tarafından hazırlanarak 2000 yılında yayınlanmıştır. Söz konusu projenin güncelleme çalışmaları 2010 yılında başlatılmış olup, bu çalışmalar kapsamında Erzurum, Kars, Malatya ve Van illerinde geniş katılımlı toplantılar gerçekleştirilmiş, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ve özel sektör temsilcilerinin görüş ve önerileri alınmıştır. DAP Eylem Planı ile sözkonusu çalışma nihai hale getirilmiş olacaktır.

DAP kapsamında yer alan 14 İlimize 2002 Yılı Yatırım Programıyla 484,8 milyon Türk Lirası ödenek tahsis edilmişken, tahsis edilen ödenekler izleyen yıllarda sürekli artırılmış ve 2012 yılında 2002'ye göre yüzde 320,2 oranında artışla 2.037,1 milyon TL'ye ulaşmıştır. DAP bölgesiyle ilgili olmakla birlikte Muhtelif İller kalemi kapsamında yer alan ödenekler bu değerlere eklendiğinde söz konusu ödenek değerleri önemli ölçüde artmaktadır.

e) Kalkınma Ajansları

Terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerimizde, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak ve bu bölgelerimizin gelişmişlik düzeylerini ülke ortalamasına yaklaştırmak amacıyla yedi adet kalkınma ajansı kurulmuştur.

Diğer bölgelerimizde olduğu gibi bu bölgelerimizde de ajanslar, kuruluşlarından bugüne bölgelerinde kalkınma ve işbirliği ruhunun geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması için bölge düzeyindeki en etkili kurumsal çatı haline gelmiştir. Kalkınma ajansları ile yerel kalkınmaya ve bölgesel gelişmeye mahsus bir finansman kaynağı oluşturulmuştur. Bu kaynak, kalkınma önceliklerinin tespitinde, bunlara uygun stratejilerin geliştirilmesinde, kritik projelerin ve faaliyetlerin desteklenmesinde kullanılmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kurulu bulunan 7 kalkınma ajansı şunlardır:

- Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA),
- Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA),
- Fırat Kalkınma Ajansı (FKA),
- Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA),
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA),
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ),
- İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan her bir Düzey 2 bölgenin her biri için kalkınmanın yol haritasını çizen, kalkınma vizyon ve stratejilerini belirleyen bölge planları, kalkınma ajansları tarafından katılımcı bir anlayışla hazırlanmış ve Bakanlığımızca onaylanmıştır.

2010-2011 döneminde kalkınma ajanslarınınca bölge planlarında belirlenen öncelikli kalkınma alanlarında, iktisadi kalkınma, sosyal politika, küçük ölçekli altyapı ve turizm gibi başlıklar altında birçok proje desteklenmiştir.

Tablo:3- 2010-2011 Ajans Proje Destekleri

Kalkınma Ajansı	Destek Tutarı	Desteklenen Proje Sayısı (adet)
SERKA	27 Milyon TL	106
KUDAKA	31 Milyon TL	148
FKA,	37,2 Milyon TL	118
DİKA	37,5 Milyon TL	151
DAKA	32,7 Milyon TL	140
KARACADAĞ	44,6 Milyon TL	171
İKA	36 Milyon TL	151

Ajanslar ayrıca doğrudan faaliyet desteği, teknik destek ve güdümlü proje destekleri de sağlamakta, bölge kalkınmasına yönelik raporlar üretmekte, toplantı ve seminerler organize etmektedir.

f) KÖYDES

Kırsal kesimde süregelen içme suyu ve yol sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla 2005 yılında KÖYDES projesi başlatılmıştır. KÖYDES merkezi bütçeden finanse edilen entegre bir kırsal altyapı projesidir. 2011 yılı itibarıyla proje yatırım konuları arasında atık su altyapısı ile küçük ölçekli sulama yatırımları da dâhil edilmiştir. Proje kapsamında 2005-2012 yılları arasında Doğu Anadolu Bölgesine 1,6 milyar TL, Güneydoğu Anadolu Bölgesine ise yaklaşık 1,1 milyar TL kaynak aktarılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinde, 21.978 km stabilize yol ve 14.704 km asfalt yol çalışması; 8.167 yerleşim yerinde (köy ve köy başlığı) içme suyu yatırımı ve 21.407 ha alanda sulama yatırımı gerçekleştirilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 14.384 km stabilize yol ve 13.547 km asfalt yol çalışması; 7.224 yerleşim yerinde içme suyu yatırımı ile 622 ha alanda sulama yatırımı gerçekleştirilmiştir.

g) SODES

2008-2012 yılları için hazırlanan GAP Eylem Planının Sosyal Gelişiminin Sağlanması bileşeni altında Sosyal Destek Programı (SODES) oluşturulmuştur. SODES'in en önemli amacı GAP ve DAP Bölgelerinin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmaktır. Bu çerçevede istihdam, sosyal içerme ile kültür, sanat ve spor alanlarındaki projeler desteklenmektedir.

Yoksulluğu önlemeye çalışan, kişileri bir değer olarak kabul edip onlara kendilerini ifade edecekleri, becerilerini geliştirip yeteneklerini açığa çıkartacakları fırsatlar sunmayı hedefleyen SODES ile yerel dinamikleri harekete geçirerek;

- yoksulluk, göç ve kentleşmeden kaynaklanan sosyal sorunların giderilmesi,
- değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara karşılık verilmesi,
- toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin güçlendirilmesi,

- toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha aktif katılmalarının sağlanması amaçlanmaktadır.

SODES Programı ile 2008 ve 2009 yıllarında sadece GAP illerinde uygulanan programın kapsamı 2010 yılında DAP illerini, 2011 yılında ise Adana, Mersin, Hatay, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerini de içerecek şekilde genişletilmiş ve uygulama kapsamı 30 vilayete ulaşmıştır. Bugüne kadar 674 milyon TL tutarında yaklaşık 6 bin proje desteklenmiştir. 2013 yılında ise 210 milyon TL ödenek tahsisi planlanmaktadır.

h) Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı

Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı, görece az gelişmiş bölgelerde, büyüme ve çevrelere hizmet verme potansiyeli yüksek il merkezlerinin ekonomik ve sosyal kalkınmasına, mevcut kamu yatırımlarına ilave olarak sağlanan stratejik proje ve faaliyet destekleriyle ivme kazandırılması ve kalkınmanın anılan il merkezlerinin etki alanındaki çevre yerleşmelere de yayılması için başlatılmıştır.

Cazibe merkezi olarak belirlenen iller için 2008 yılında başlatılan özel destek programı çalışmaları 2012 yılında da sürdürülmüştür. Programın pilot uygulaması 2008 yılında Diyarbakır'da başlatılmış, Diyarbakır'a bu güne kadar toplam 68,45 milyon TL aktarılmıştır. Ayrıca, 2010 yılında Erzurum, Şanlıurfa ve Van illerine de yaygınlaştırılan program kapsamında; 2010 ve 2011 yıllarında Erzurum iline 36,45 milyon TL, Şanlıurfa iline 45,95 milyon TL ve Van iline 38,65 milyon TL kaynak aktarılmıştır. Programın 2012 yılı bütçesi 80 milyon TL'dir.

ı) Kırsal Kalkınma Destekleri ve Arazi Toplulaştırma Faaliyetleri

Kırsal kalkınma konusunda, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ile Kalkınma Ajanslarının uygulamış olduğu mali destek programlarının ön plana çıktığı söylenebilir. Bahsi geçen mali destek programları kırsal kesimde kalkınmanın sağlanması anlamında önemli roller üstlenmektedir.

Mali destek uygulamalarının yanı sıra etkin arazi toplulaştırma faaliyetleri de sürdürülmektedir. Bu çerçevede Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin ve Şanlıurfa illeri olmak üzere toplam 7 ilde toplam 2,2 milyon hektar arazi toplulaştırma çalışmaları yürütülmektedir. Bu alanın 2012 yılı sonu itibarıyla 2 milyon hektarının bitirilmesi planlanmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinde ise Ağrı, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Bitlis, Hakkâri ve Van illeri olmak üzere 15 ilde toplam 506 bin hektar arazi toplulaştırma çalışmaları yürütülmektedir. Bu alanın 2012 yılı sonu itibarıyla 141 bin hektarının bitirilmesi planlanmaktadır. 2012 yılında 112 bin ha alanın daha toplulaştırma ihaleleri yapılmıştır.

i) Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP)

Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde, terör ve güvenlik kaygılarıyla yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalan vatandaşlarımızdan gönüllü olarak geri dönmek isteyenlerin geri dönüşlerinin kolaylaştırılması, geri dönülen yerlerde gerekli sosyal ve ekonomik alt yapının tesisi ile sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması, geri dönmek istemeyenlerin ise mevcut

yaşadıkları yerlerde şehir hayatına uyumlarının sağlanmasını, ekonomik ve sosyal durumlarının iyileştirilmesini amaçlayan bir projedir.

Proje, geri dönülen köylerde hayatın yeniden başlatılması ve kalıcı hale getirilmesi için gerekli köy altyapısının oluşturulmasına yönelik çalışmalar ile tarım, hayvancılık ve el sanatları gibi faaliyetlerin ıslahına yönelik gerekli çalışmaları, geri dönmek istemeyen ve şehirlerde yaşamayı tercih eden vatandaşlarımıza yönelik iş ve meslek edindirme kursları, istihdamı geliştirici projeler ve özellikle kadın, genç ve çocukları hedefleyen sosyal içerikli proje ve çalışmaları içermektedir. Proje uygulamaları kapsamında 28.384 haneden 187.861 kişinin eskiden yaşadığı köylerine geri dönüşleri sağlanmıştır.

Bununla beraber, terör ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören vatandaşların bu zararlarının karşılanması amacıyla 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılması Hakkında Kanun 27.07.2004 tarihinde, uygulama Yönetmeliği ise 20.10.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda; ölüm, yaralanma ve sakatlanmadan kaynaklanan zararlar, taşınır ve taşınmazlarda oluşan zararlar, tarım ve hayvancılıkla ilgili zararlar ile terör nedeniyle göç etmek zorunda kalan vatandaşlarımızın mal varlıklarına ulaşamamaları nedeniyle uğradıkları zararlar hızlı, etkin ve adil bir şekilde karşılanmaktadır. Bu kapsamda, Kasım 2012 tarihi itibarıyla terör ve terörle mücadeleden kaynaklanan zararların karşılanması amacıyla harcanan kaynak miktarı yaklaşık 2,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Soru 6: Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan illerimizde 2007 yılından bu yana; kişi başına milli gelir, kişi başına düşen devlet yatırımı, işsiz sayısı, yaratılan yeni istihdam, kişi başına düşen gıda harcaması ve en fakir kesim ile en zengin kesim arasındaki fark nedir?

Cevap 6: Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan illerimize ait kişi başı gelir rakamları Düzey-2 bazında hesaplanmaktadır. Düzey-2 bazındaki Gayri Safi Katma Değer (GSKD) rakamları Tablo:4-5'teki gibidir.

Tablo-4: Yıllara Göre Kişi Başına GSKD (Cari fiyatlarla, TL)

Düzey-2 Kodu	Bölge İlleri	2006	2007	2008
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	5.428	6.137	7.071
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	3.834	4.125	4.613
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	5.557	6.297	7.066
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	3.372	3.814	4.379
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	5.086	5.403	5.888
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	4.172	4.441	4.770
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	4.128	4.426	4.882

Tablo-5: Yıllara Göre Kişi Başına GSKD (\$)

Düzyey-2 Kodu	Bölge İlleri	2006	2007	2008
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	3.768	4.722	5.520
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	2.661	3.174	3.601
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	3.857	4.845	5.517
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	2.341	2.934	3.419
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	3.530	4.157	4.597
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	2.896	3.417	3.724
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	2.865	3.405	3.812

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan illerimize ait kişi başı kamu yatırımı tutarı aşağıdaki Tablo:6-7’de Düzyey-2 bazında yer almaktadır.

Tablo-6: DAP İlleri Kişi Başına Düşen Kamu Yatırımları (Cari fiyatlarla, TL)*

Düzyey-2 Kodu	Bölge İlleri	2007	2008	2009	2010	2011
TRA1 **	Erzurum, Erzincan, Bayburt	234,0	224,8	260,0	458,9	317,8
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	118,3	117,0	176,1	253,6	460,1
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	138,2	173,4	207,6	294,1	426,3
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	98,2	113,6	146,9	182,8	218,1

* Muhtelif iller kapsamındaki yatırımlar dahil değildir.

** Bayburt DAP illeri arasında olmadığı için TRA1 Bölgesi için verilen rakamlar Erzurum ve Erzincan illerine aittir.

Tablo-7: GAP İlleri Kişi Başına Düşen Kamu Yatırımları (Cari fiyatlarla, TL)*

Düzyey-2 Kodu	Bölge İlleri	2007	2008	2009	2010	2011
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	85,7	108,5	163,6	266,3	272,1
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	85,1	89,8	291,5	331,9	443,3
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	226,0	228,9	345,1	390,7	486,0

* Muhtelif iller kapsamındaki yatırımlar dahil değildir.

Uygulanan istihdam dostu politikalar sonucunda 2008’de 152 bin kişi, 2009’da 109 bin kişi, 2010’da 301 bin kişi ve 2011’de 135 bin kişi olmak üzere DAP ve GAP Bölgesinde 697 bin kişilik yeni istihdam imkanı yaratılmıştır. Sağlanan bu gelişmenin sonucu olarak

Bölgede 2009 yılında 504 bin olan toplam işsiz sayısı 2011 yılında 395 bin kişiye düşürülmüştür (Tablo 8-9).

Tablo-8: Yıllara Göre Yaratılan İstihdam (15 yaş ve üzeri-Bin kişi)

Bölgeler	2008	2009	2010	2011
DAP ve GAP İlleri Toplamı	152	109	301	135

Hesaplamalarda Bayburt ili DAP illerine dahil edilmiştir.

Tablo-9: Yıllara Göre İşsiz Sayıları (15 yaş ve üzeri-Bin kişi)

Bölgeler	2009	2010	2011
DAP İlleri	225	210	189
GAP İlleri	279	219	206
Toplam	504	429	395

Hesaplamalarda Bayburt ili DAP illerine dahil edilmiştir.

İller bazında kişi başına düşen gıda harcaması verileri üretilmemektedir.

Düzyey-2 bölgeleri itibarıyla 2009-2011 döneminde eşdeğer gelire göre son yüzde 20'lik dilimin ilk yüzde 20'lik dilime oranları Tablo-10'da verilmiştir.

Tablo-10: Eşdeğer Gelire Göre Son Yüzde 20/İlk Yüzde 20 (P80/P20) Karşılaştırması (kat)

Bölgeler	2009	2010	2011
TRA Kuzeydoğu Anadolu	7,9	7,6	7,1
TRB Ortadoğu Anadolu	7,5	7,7	8,4
TRC Güneydoğu Anadolu	7,9	7,4	7,5

Soru 7: Bu illerimizden Batı illerimize 2007 yılından bu yana kaç kişi göç etmiştir? Bu durumun en temel sebepleri nelerdir? Bu duruma hangi ekonomik ve sosyal tedbirler geliştirilip, hangi tarihte yürürlüğe koyulmuştur?

Cevap 7: Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerimize ait net göç rakamları Tablo:11'de yer almaktadır. 2008-2011 döneminde göç sayısındaki azalma uygulanan politikaların etkisini ortaya koymaktadır.

Tablo-11: Yıllara Göre Göç Sayısı (Net, Kişi)

Düzyey-2 Kodu	Bölge İlleri	2008	2009	2010	2011
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	-27.538	-9.393	-11.380	-9.148
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	-30.730	-23.195	-18.724	-18.825
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	-6.271	-10.348	-11.356	-1.504
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari (*)	-33.342	-22.859	-21.899	-60.175
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	-7.474	-5.269	-2.691	-4.437
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	-27.872	-19.498	-15.048	-15.894
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	-20.437	-28.532	-11.178	-11.836

(*) 2011 yılı değerleri deprem afetinin etkilerini yansıtan dönemsel bir veri olup, bu kapsamda yorumlanmalıdır.

İller ve bölgeler arası göç hareketlerinde coğrafi koşulların yanı sıra sosyal ve ekonomik birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. İllerin ekonomik ve sosyal yönden geliştirilmesi amacıyla, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi için önemli kamu yatırımları yapılmıştır. Kamu yatırımlarına ilaveten, düzenli mali kaynaklara sahip, yerel potansiyeli harekete geçirecek, karar alma süreçlerinin yerelden belirlendiği teknik kapasitesi yüksek bölgesel kalkınma kurumları olan kalkınma ajansları kurulmuştur. Kuruluşlarından itibaren, kalkınma ajansları paydaşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi, bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımı gibi faaliyetler yürütmektedirler. 26 kalkınma ajansının 7'si Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kurulmuştur. Söz konusu ajanslar kurulduğu günden bu yana bölgelerinde çeşitli projelere destek sağlamıştır. Kalkınma ajansları 2008'den bu yana yaklaşık olarak 1,2 milyar TL'lik teklif çağrısına çıkmışlardır.

Kalkınma ajansları desteklerine ilaveten, 2008–2012 yılları için hazırlanan GAP Eylem Planının Sosyal Gelişiminin Sağlanması bileşeni altında Sosyal Destek Programı (SODES) oluşturulmuştur. SODES'in en önemli amacı GAP ve DAP Bölgelerinin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmaktır. Bu çerçevede istihdam, sosyal içerme ile kültür, sanat ve spor alanlarındaki projeler desteklenmektedir.

Yoksulluk kültürünü önlemeye çalışan, kişileri bir değer olarak kabul edip onlara kendilerini ifade edecekleri, becerilerini geliştirip yeteneklerini açığa çıkaracakları fırsatlar sunmayı hedefleyen SODES ile yerel dinamikleri harekete geçirerek;

- Yoksulluk, göç ve kentleşmeden kaynaklanan sosyal sorunların giderilmesi,
- Değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara karşılık verilmesi,
- Toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin güçlendirilmesi,

- Toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha aktif katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

GAP bölgesinde 2008 – 2012 dönemi itibarıyla devam eden 13 OSB projesinden 6'sı (5 OSB ve 1 arıtma) tamamlanmıştır. Gölbaşı OSB'nin de I. Etap altyapısı bitmiştir. Ayrıca, üç adet tevsii OSB'den birinin altyapı ihalesi yapılmış, iki tanesi proje aşamasındadır. Eylem Planı döneminde tamamlanan bu OSB'lerde 10.704 kişi istihdam edilmektedir. Devam eden OSB'lerde 1.260 kişi istihdam edilmiş olup, toplamda 44.860 kişilik istihdam kapasitesi oluşturulacaktır.

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında 2008 – Eylül 2012 döneminde 621 adet proje programa alınmış, toplam 125,9 milyon TL ödeme yapılmıştır. Projelerin 468 adedi tamamlanmış, 5.731 kişi istihdam edilmiştir.

2009-2011 döneminde toplam sabit yatırım tutarı 8,7 milyar TL olan ve 33.098 kişilik istihdam öngörülen toplam 1.312 teşvik belgesi düzenlenmiştir. Ayrıca, 2011 yılında yabancı sermayeli 5 adet firmaya da teşvik belgesi verilmiş olup, 86,4 milyon TL sabit yatırım ve 230 kişilik istihdam öngörülmektedir.

Son olarak, 2012/28328 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımlarını düzenleyen Bakanlar Kurulu Kararı ile yeni teşvik sistemi ilan edilmiştir. Bu teşvik sistemi kapsamında, bölgesel teşvik uygulamalarına temel teşkil edecek bir analiz çalışması yürütülmüştür. Bu çalışma kapsamında Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) yenilenmiş ve 6 kademeli yeni bir bölgesel kademelenme oluşturulmuştur. 6. Bölge illeri; Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van olarak belirlenmiştir.

6. Bölge illerinde asgari sabit yatırım tutarının üzerinde gerçekleştirilecek yatırımlar, sektör ayrımı yapılmaksızın bölgesel desteklerden yararlandırılmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu bölgede yatırım yapacak yatırımcıların, tüm destek unsurlarından azami miktarda yararlanmaları temin edilmektedir. Bölgede yapılacak yatırımlar ile sağlanan istihdam kapsamında;

- Ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden tutarı 10 yıl, yatırımların organize sanayi bölgelerinde yapılması halinde ise 12 yıl süreyle devlet tarafından karşılanmaktadır.
- Sadece bu bölgemizde uygulanmak üzere, işçilerin asgari ücreti üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajı, 10 yıl süreyle terkin edilmektedir.

6. Bölgede düzenlenecek teşvik belgeleri kapsamındaki yatırımlarla sağlanan istihdam için asgari ücret üzerinden hesaplanacak gelir vergisi stopajı 10 yıl süreyle terkin edilmektedir. Görece az gelişmiş olan 6. Bölge illerine sağlanacak teşvik miktarı daha yüksek oranlarda tutulmuştur.

Bununla birlikte Kalkınma Ajansları, Ekonomi Bakanlığı tarafından düzenlenen teşvik belgeleri kapsamındaki yatırımların gerçekleştirmelerini izleyerek gerçekleştirme durumlarını altışar aylık dönemler halinde raporlayacaklardır. Bu suretle, teşvik belgeli yatırımların izlenmesi ve bu yatırımlarla ilgili güncel verilerin üretilmesi için önemli bir adım atılmıştır.